



# مطالعه تطبیقی کتابخانه‌ها و مراکز پژوهشی مجالس اروپا با تأکید بر ظرفیت دیپلماسی پارلمانی





بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل:  
۲۱۳۹۶

تاریخ انتشار:  
۱۴۰۴/۱۲/۶



مرکز پژوهش‌های  
مجلس شورای اسلامی

**عنوان گزارش:**

مطالعه تطبیقی کتابخانه‌ها و مراکز پژوهشی مجالس اروپا با تأکید بر ظرفیت دیپلماسی پارلمانی

**نوع گزارش:**

طرح/لایحه □، نظارتی □، راهبردی ■، پیش‌نویس قانونی □

**نام دفتر:**

مطالعات سیاسی (گروه مطالعات پارلمانی)

**تهیه و تدوین:**

حسن خداوردی

**همکاران:**

سیدحسین حسینی، محمد صفامنش

**اظهار نظرکننده:**

محمد آدمی (دفتر مطالعات حقوقی)

**ناظران علمی:**

جلیل محبی، مهدی امیری، مصطفی دلاورپوراقدم

**گرافیک و صفحه‌آرا:**

زهرا دلاوری

**ویراستار ادبی:**

مژگان کاظمی

**واژه‌های کلیدی:**

۱. دیپلماسی پارلمانی
۲. اتاق‌های فکر
۳. نوآوری و خلاقیت
۴. هوش مصنوعی

**تاریخ شروع مطالعه:**

۱۴۰۴/۰۷/۲۶



## فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۸
۲. پیشینه.....	۸
۲-۱. سوابق مطالعاتی در مرکز.....	۸
۲-۲. سوابق تقنینی.....	۹
۳. مرکز علوم و فناوری مجلس نمایندگان اسپانیا.....	۹
۴. مرکز خدمات پژوهشی مجلس فدرال آلمان.....	۱۱
۵. دفتر ارزیابی علمی و فناوری پارلمان فرانسه.....	۱۵
۶. مرکز همکاری پارلمان هلند با مراکز دانش بنیان.....	۱۷
۷. دفتر تخصص و ارزیابی آثار نظارتی پارلمان لهستان.....	۱۸
۸. جمع بندی.....	۱۹
منابع و مآخذ.....	۲۰

## فهرست شکل ها

شکل ۱. ساختمان مجالس قانونگذاری بوندستاگ و بوندسرات در برلین.....	۱۱
شکل ۲. ماریو پیل؛ رئیس مرکز خدمات پژوهشی مجلس فدرال آلمان.....	۱۲
شکل ۳. کتابخانه مجلس فدرال آلمان (بوندستاگ).....	۱۳
شکل ۴. رؤسا و نشان دفتر ارزیابی علمی و فناوری پارلمانی فرانسه.....	۱۵
شکل ۵. ساختمان دفتر تخصص و ارزیابی آثار نظارتی.....	۱۸

## فهرست جداول

جدول ۱. سوابق پژوهش های مرتبط با مطالعه تطبیقی مراکز پژوهشی مجالس دنیا.....	۸
جدول ۲. پیشینه قوانین مرتبط با دیپلماسی پارلمانی.....	۹
جدول ۳. بخش های مرکز خدمات پژوهشی مجلس فدرال آلمان.....	۱۳
جدول ۴. توصیه های سیاستی برای توانمندسازی ظرفیت های دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران.....	۱۹



# مطالعه تطبیقی کتابخانه‌ها و مراکز پژوهشی مجالس اروپا با تأکید بر ظرفیت دیپلماسی پارلمانی

Doi: [10.22034/mrc.report.21396](https://doi.org/10.22034/mrc.report.21396)

چکیده



فرایندهای دیپلماتیک را در اولویت قرار داده‌اند. هم‌زمان با حضور در اجلاس‌های رؤسای مراکز پژوهشی و اندیشکده‌های مطالعات پارلمانی، به سمت اشتراک‌گذاری دانش و تجارب مشترک گام برداشته‌اند. این ابتکار عمل باعث شده است نقش مراکز پژوهشی در راستی‌آزمایی سناریوهای عدم قطعیت سیاست خارجی به‌طور محسوسی افزایش یابد. در اغلب این مراکز با دعوت از اساتید دانشگاه‌ها و قانونگذاران ادوار مشرف بر سیاست خارجی و روابط بین‌الملل، تلاش می‌شود رابطه معنادار و منطقی بین دانشگاه، نمایندگان ادوار، اندیشکده‌های پارلمانی و قانونگذاران کنونی برقرار شود. خروجی این نشست‌ها در بولتن دیپلماسی پارلمانی مستند و به صورت برخط برای ارتقای مهارت‌های دیپلماتیک نمایندگان و سواد رسانه‌ای منتشر می‌شود.

مراکز پژوهشی و کتابخانه‌های مجالس دنیا، موتور پیشران و مغز نرم‌افزار توانمندسازی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان محسوب می‌شوند. غربالگری و بومی‌سازی تجارب مراکز مذکور متناسب با اولویت‌های فصول ۲۱ و ۲۲ قانون برنامه هفتم پیشرفت، می‌تواند کیفیت فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم را ارتقا دهد. مطالعه تطبیقی مراکز پژوهشی مجالس اتحادیه اروپا نشان می‌دهد اغلب آنان با ایجاد واحد شبیه‌سازی، نوآوری و هوش مصنوعی، گذار از دیپلماسی پارلمانی سنتی به دیپلماسی پارلمانی هوشمند را تجربه می‌کنند و ارتباط نزدیکی را با سازمان‌های ملی هوش مصنوعی برقرار کرده‌اند. اغلب این مراکز با ایجاد سامانه همیار دیپلماسی پارلمانی و تهیه شاخص‌های سنجش عملکرد گروه‌های دوستی و هیئت‌های دیپلماتیک، بهبود مستمر



### بیان / شرح مسئله

یکی از روش‌های ارتقای کارایی و اثربخشی فعالیت هیئت‌های دیپلماتیک و گروه‌های دوستی مجلس شورای اسلامی، پایش و مستندسازی تجارب موفق و دستاوردهای بازوهای مطالعاتی مجالس دنیا و بومی‌سازی آنها براساس نیازسنجی نمایندگان مجلس شورای اسلامی است. در همین رابطه، رصد محتوایی ابتکار عمل دیپلماتیک مراکز مطالعاتی مجالس دنیا در چهار حوزه جغرافیایی آسیا، اتحادیه اروپا، آفریقا و آمریکا و پردازش آنها می‌تواند بانک اطلاعات مهمی را برای غنای دانش و ادبیات دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران فراهم کند.

### نقطه‌نظرات / یافته‌های کلیدی

■ مجالس کشورهای عضو اتحادیه اروپا از طریق برگزاری همایش‌های پارلمانی و مشارکت در اجلاس‌های رؤسای مراکز پژوهشی به سمت انعقاد تفاهم‌نامه مشارکت راهبردی دوجانبه و چندجانبه گام برداشته‌اند.

■ اغلب مراکز پژوهشی مجالس اروپا با ارسال فرم اولویت‌ها به نمایندگان، تلاش می‌کنند در فرایند ریل‌گذاری نقشه‌راه دیپلماسی پارلمانی، دغدغه نمایندگان را لحاظ کنند. این ابتکار در راستای نماینده محوری و بخشی از سیاست پژوهشی اندیشکده‌های پارلمانی برای تقویت رابطه منسجم با کمیسیون‌های تخصصی و نیازهای پارلمان است. از طرفی همسویی سند راهبرد مطالعاتی اندیشکده‌های پارلمانی با نظام مسائل اساسی مورد نظر نمایندگان، فرایند افزایش جذب اعتبار و بودجه را تسریع و تسهیل می‌کند. بخشی دیگر از اولویت‌های سند راهبرد مطالعاتی، از طریق هم‌اندیشی با صاحبان دانش، تجربه و مهارت‌های دیپلماتیک مشخص می‌شود.

■ از دهه سوم هزاره سوم میلادی، رویکرد بازوهای پژوهشی مجالس اروپا به سمت مطالعات بنیادین و میان‌رشته‌ای متمایل شده است و بیشتر گزارش‌ها به صورت کارگروهی انجام می‌شود. برای مثال از سال ۲۰۲۵ میلادی بررسی نقش هوش مصنوعی در توانمندسازی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان، دیپلماسی

کریدور و تبیین فرصت‌های دیپلماسی پارلمانی اقتصادی با همکاری بخش مطالعات سیاسی در دستور کار مراکز مذکور قرار گرفته است تا توان پایش بین‌المللی پذیرنده نمایندگان در سناریوهای عدم قطعیت تقویت شود.

■ برخی مراکز پژوهشی مجالس اتحادیه اروپا با تهیه بولتن سالیانه دیپلماسی پارلمانی، مهم‌ترین منافع مشترک، اختلاف‌ها و متضاد با کشورهای همسوس، رقیب و دشمن را طبقه‌بندی و راهکارهایی را متناظر با شرح وظایف گروه‌های دوستی منتشر کرده‌اند.

■ نظام حزب در کشورهای اروپایی به تقویت کنشگری فراکسیون‌ها و جایابی مناسب آنها در چرخه دیپلماسی پارلمانی کمک شایانی کرده است. به همین دلیل اغلب مراکز پژوهشی پارلمانی از طریق برقراری پل ارتباطی با دبیران فراکسیون‌ها و مشاوران ارشد قانونگذاران، ارزش افزوده فعالیت‌های دیپلماتیک آنان را افزایش داده‌اند.

### پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

■ بهبود مستمر فرایندها و تقویت تعامل هوشمندانه بین پارلمان و شبکه خبرگان روابط بین‌الملل و سیاست خارجی با رویکرد تقویت منطقه‌گرایی قاره‌ای به یک رویه مرسوم مراکز پژوهشی مجالس اتحادیه اروپا تبدیل شده است. در همین رابطه ریل‌گذاری نقشه‌راه هیئت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم با اولویت مجالس چین، روسیه و کشورهای همسایه می‌تواند فرایند منطقه‌گرایی پارلمانی و کمک به تحقق سرفصل سیاست خارجی قانون برنامه هفتم پیشرفت را تسهیل کند.

■ بخشی از دیپلماسی پارلمانی پژوهشی مجالس اتحادیه اروپا به جای کشورمحور، به سمت نهاد محوری معطوف شده است. در این میان دیپلماسی فعال پارلمانی با شانگهای، بریکس، مجمع مجالس آسیایی، اتحادیه بین‌المجالس اسلامی، اتحادیه بین‌المجالس جهانی و مجامع پارلمانی آسیای میانه از اهمیت بالایی برخوردارند. پیشنهاد می‌شود قبل از حضور هیئت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم در اجلاس‌های اتحادیه بین‌المجالس جهانی، متناسب با اهداف اجلاس، مهم‌ترین حوزه‌های مشترک همکاری با هر یک از کشورهای عضو مشخص شوند.



صاحب نظران دانشگاهی را فراهم کند. توصیه می‌شود بخشی از راهبرد پارلمان دانشجویی، به سمت ارتقای سواد رسانه‌ای دیپلماسی پارلمانی معطوف شود.

■ توصیه می‌شود در راستای مردمی‌سازی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان، عملکرد گروه‌های دوستی و هیئت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم از طریق مرکز افکارسنجی خانه ملت به صورت دوره‌ای سنجش شود. این اقدام بخشی از فرایند تقویت نظارت همگانی مستمر و دیده‌بانی مستقیم مردم بر فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان است.

■ افزایش سهم هوش مصنوعی و فنون آینده‌پژوهی در کارگاه‌های شبیه‌سازی دیپلماسی پارلمانی، نقش مهمی را در ارتقای توان پیش‌بینی‌پذیری سناریوهای محتمل سیاست خارجی ایفا می‌کند. ایجاد سازمان ملی هوش مصنوعی و ارتباط نظام‌مند با خبرگان این سازمان، به صورت غیرمستقیم فرصت نوظهوری را برای قوام بخشی به سیاست‌های کلان هوشمندسازی دیپلماسی پارلمانی با محوریت خانه خلاق و نوآوری قوه مقننه ایفا می‌کند.

■ پارلمان دانشجویی می‌تواند زمینه تبادل اندیشه‌های نو با

## ۱. مقدمه

تقریباً تمامی کشورهای جهان به نوعی از مجلس برخوردارند. مجالس قانونگذاری دنیا، «تک‌مجلسی»<sup>۱</sup> یا «دومجلسی»<sup>۲</sup> هستند [۱]. با استناد به گزارش اتحادیه بین‌المجالس جهانی، در ۷۸ کشور دنیا، قوه قانونگذاری به صورت دومجلسی و در ۱۱۲ کشور به صورت تک‌مجلسی است [۲]. یکی از روش‌های ارتقای کیفیت فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم، مطالعه تطبیقی دستاوردهای دیپلماسی پارلمانی مراکز مطالعاتی مجالس دنیا و بومی‌سازی آنها بر اساس قانون اساسی، سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری و سرفصل سیاست خارجی قانون برنامه هفتم پیشرفت است. به همین دلیل یکی از اولویت‌های پژوهشی گروه مطالعات پارلمانی در سال ۱۴۰۴، مطالعه تطبیقی مراکز پژوهشی مجالس آسیا، اتحادیه اروپا، آمریکا و آفریقا بوده است. در پژوهش حاضر، با مطالعه تطبیقی نوآوری‌های دیپلماسی پارلمانی مراکز پژوهشی مجالس اروپایی، تلاش شده است از آن به عنوان فرصتی برای ارتقای کارآمدی گروه‌های دوستی و هیئت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم استفاده شود.

## ۲. پیشینه

### ۲-۱. سوابق مطالعاتی در مرکز

#### جدول ۱. سوابق پژوهش‌های مرتبط با مطالعه تطبیقی مراکز پژوهشی مجالس دنیا

ردیف	عنوان گزارش	سال انتشار	شماره مسلسل	نام دفتر	توضیحات
۱	ساختار پژوهی مراکز مطالعاتی آمریکا از منظر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران (شمارگان یک تا سه)	۱۳۹۰	۱۰۸۶۵	سیاسی	در این سه گزارش، راهبرد مهم‌ترین مراکز پژوهشی نزدیک به کاخ سفید و کنگره آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران بررسی و راهکارهایی برای اعتبارزدایی و مهار راهبرد آنان پیشنهاد شده است.
		۱۳۹۰	۱۱۰۲۲		
		۱۳۹۰	۱۱۰۷۹		
۲	دیپلماسی پارلمانی (۵) راهبرد مرکز خدمات پژوهشی پارلمان اروپا	۱۴۰۱	۱۸۲۷۸	سیاسی	در این گزارش، نوآوری‌ها و ابتکارات بازوی مطالعاتی پارلمان اروپا برای توانمندسازی ظرفیت‌های تقنینی، نظارتی و دیپلماتیک قانونگذاران اتحادیه اروپا تبیین شده‌اند.

1. Unicameral  
2. Bicameral

ردیف	عنوان گزارش	سال انتشار	شماره مسلسل	نام دفتر	توضیحات
۳	راهبرد مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا	۱۳۹۴	۱۴۷۲۲	سیاسی	در این گزارش ساختار و شیوه‌های تعامل مرکز خدمات پژوهشی پارلمان اروپا با نمایندگان بررسی شده است.
۴	مطالعات تطبیقی مراکز پژوهشی در جهان	۱۳۸۲	فصلنامه مجلس و پژوهش / شماره ۴۰	-	در این تحقیق به مطالعه تطبیقی مراکز پژوهشی مجالس دنیا اقدام کرده است ولی در دو دهه گذشته، ساختار و راهبرد مراکز پژوهشی و اولویت‌های آنان با تغییرهای زیادی همراه بوده است.

## ۲-۲. سوابق تقنینی

### جدول ۲. پیشینه قوانین مرتبط با دیپلماسی پارلمانی

ردیف	عنوان قانون	مرجع تصویب	تاریخ تصویب	نکات برجسته
۱	قانون شرح وظایف مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	مجلس شورای اسلامی	۱۳۷۴/۰۹/۱۹	این قانون مشتمل بر ۱۲ ماده؛ وظایف و ارکان مرکز، ساختار هیئت‌امنا، کارکرد شورای پژوهشی، وظایف رئیس و بودجه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی را مشخص کرده است.

## ۳. مرکز علوم و فناوری مجلس نمایندگان اسپانیا

مجلسین باید طبق روال قانونی و با حضور اکثریت اعضا تشکیل جلسه دهند. برای اعتبار، چنین توافق‌نامه‌هایی باید توسط اکثریت اعضای حاضر تصویب شوند. هر سه نهاد دولت، کنگره و سنا، می‌توانند «ابتکار قانونگذاری»<sup>۱</sup> را بر عهده داشته باشند (بند «اول» اصل (۸۷) قانون اساسی). با استناد به اصل (۹۱) قانون اساسی، پادشاه ظرف پانزده روز، لوائح تهیه شده توسط مجلسین را تأیید و آنها را توشیح و دستور انتشار فوری آنها را صادر خواهد کرد. کنگره و سنا با استناد به اصل (۹۴) قانون اساسی، به صورت غیرمستقیم نقش مهمی را در ترسیم سیاست خارجی و دیپلماسی دفاعی دارند، به طوری که اعلام رضایت دولت برای انعقاد هر گونه تعهد از طریق معاهده یا توافق، در موارد زیر به مصوبه مجلس نیاز دارد:

- معاهدات با ماهیت سیاسی؛
  - معاهدات با ماهیت نظامی؛
  - معاهداتی که مستلزم تعهدات مالی برای خزانه عمومی هستند؛
  - معاهده‌هایی که مستلزم اصلاح یا لغو برخی قوانین هستند یا برای اجرای آنها نیاز به اقدام‌های قانونی است.
- پارلمان اسپانیا در سال ۲۰۲۱، «مرکز علوم و فناوری مجلس

در بخش سوم قانون اساسی (اصول ۶۶ تا ۹۶)، به ساختار، مأموریت و شرح وظایف پارلمان اسپانیا اشاره شده است. پارلمان اسپانیا، دومجلسی و از «کنگره» و «سنا» تشکیل شده است (بند «اول» اصل (۶۶) قانون اساسی). مجلسین اسپانیا، قدرت قانونگذاری کشور را اعمال می‌کنند، بودجه را تصویب و بر عملکرد دولت نظارت دارند (بند «دوم» اصل (۶۶) قانون اساسی). با استناد به اصل (۶۷) قانون اساسی، هیچ کس نمی‌تواند هم‌زمان عضو هر دو مجلس باشد، یا هم‌زمان نماینده مجلس یک جامعه خودمختار و عضو کنگره باشد. در هر مجلس یک هیئت نمایندگی دائمی، متشکل از حداقل بیست و یک عضو وجود دارد که نماینده گروه‌های پارلمانی خواهند بود (بند «اول» ماده (۷۸) قانون اساسی). هیئت نمایندگی دائمی توسط رئیس مجلس مدیریت می‌شود. در صورت انقضای دوره یا در صورت انحلال، هیئت‌های نمایندگی دائمی تا تشکیل مجلسین جدید به وظایف خود ادامه خواهند داد. هنگامی که مجلس مربوطه تشکیل جلسه می‌دهد، هیئت نمایندگی دائمی در مورد موضوع‌های مورد بحث، تصمیم‌های خود را به پارلمان جدید گزارش می‌دهد. با استناد به اصل (۷۹) قانون اساسی، برای تصویب توافق‌نامه‌ها،



حوزه مطالعاتی این مرکز به سمت مباحث اجتماعی، سیاسی، حقوقی و فناوری‌های نوظهور معطوف شده است. از منظر این مرکز، برگزاری همایش‌ها و ایجاد کارگاه‌های مطالعاتی، می‌تواند به شکل‌گیری خرد جمعی در پشتیبانی از نمایندگان کمک کند. ریاست این مرکز را از سال ۲۰۲۴ میلادی، خانم «آنا الورزا»<sup>۵</sup> بر عهده دارد [۳]. او مدرک دکترای شیمی و زیست‌شناسی مولکولی را از دانشگاه مادرید و مدرک کارشناسی ارشد در رشته «کمک‌های بشر دوستانه (کمیسون اروپا)»<sup>۶</sup> را از «دانشگاه اوپسالا»<sup>۷</sup> دریافت کرده و بر این باور است استفاده از ظرفیت‌های دیپلماسی علمی به صورت مستقیم بر کارآمدسازی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان کمک می‌کند [۴].

از سال ۲۰۲۴ میلادی، مطالعات مرتبط با سهم و جایگاه هوش مصنوعی و طراحی سند راهبرد دیپلماسی پارلمانی هوش مصنوعی در اولویت این مرکز قرار گرفته است. تهیه گزارش‌هایی با عناوین هوش مصنوعی - امنیت سایبری، هوش مصنوعی - سلامت و هوش مصنوعی و دیپلماسی پارلمانی نشان می‌دهند که رویکرد نوین این مرکز در حال گذار از دیپلماسی پارلمانی سنتی به دیپلماسی دیجیتال نوآورانه است [۵].

جهت ساماندهی سفرهای دیپلماتیک قانونگذاران، «هیئت رسمی سنا»<sup>۸</sup> که شامل نمایندگان از هیئت‌رئیس هستند با بررسی ضرورت سفر و میزان اهمیت آن برای منافع ملی اسپانیا، در خصوص موافقت یا مخالفت با آن تصمیم‌گیری می‌کنند. به عبارتی به دلیل پیشگیری از تعارض منافع بین مأموریت‌های کمیسیون و سفرهای دیپلماتیک، مرجعیت موافقت با مأموریت‌های دیپلماتیک نمایندگان به هیئت‌رئیس تفویض شده است تا متناسب با اهداف و مأموریت سفر، از پتانسیل تمام نمایندگان در کمیسیون‌های مختلف استفاده شود. سفر دیپلماتیک رؤسای مجلسین اسپانیا نیز باید براساس دعوت رئیس پارلمان یا رئیس دولت کشور هدف باشد و خروجی آن به ارتقای دیپلماسی پارلمانی دوجانبه کمک

نمایندگان اسپانیا»<sup>۱</sup> را جهت تقویت سیاستگذاری علمی و تخصصی راه‌اندازی کرد که مأموریت آن، جمع‌آوری شواهد علمی و فناوری در مورد موضوع‌های مورد علاقه مجلس و ایجاد پل ارتباطی بین جامعه علمی، نمایندگان و شهروندان است. این مرکز توسط یک «کمیته مشورتی علمی و فناوری»<sup>۲</sup> متشکل از ۱۲ خبره علمی از مؤسسات پیشرو در حوزه علوم و فناوری پشتیبانی می‌شود.

با استناد به اصل ششم قانون اساسی، احزاب سیاسی مظهر «کثرت‌گرایی سیاسی»<sup>۳</sup> هستند، آنها در شکل‌گیری و بیان اراده مردم نقش دارند و ابزاری اساسی برای مشارکت سیاسی هستند. ایجاد و اجرای فعالیت‌های آنها تا جایی که به قانون اساسی و قانون احترام بگذارند، آزاد است. ساختار داخلی و عملکرد آنها باید دمکراتیک باشد. به همین دلیل یکی از اولویت‌های مرکز علوم و فناوری مجلس نمایندگان، ارتباط مستمر با دبیران و رهبران احزاب اکثریت و اقلیت پارلمان و دریافت دغدغه آنان در حوزه دیپلماسی پارلمانی است.

با استناد به بند سوم اصل دهم قانون اساسی، دولت می‌تواند با کشورهای آمریکای لاتین یا کشورهای که پیوندهای ویژه‌ای با اسپانیا داشته‌اند یا دارند، «معاهدات تابعیت دوگانه»<sup>۴</sup> منعقد کند. در این کشورها، اسپانیایی‌تبارها می‌توانند بدون از دست دادن تابعیت اصلی خود، تابعیت اسپانیا را کسب کنند، حتی اگر آن کشورها حق متقابلی به شهروندان خود اعطا نکنند. به همین دلیل یکی از اولویت‌های دیپلماسی پارلمانی اسپانیا، انتفاع حداکثری از زبان و ادبیات مشترک با کشورهای آمریکای لاتین با هدف تقویت روابط دیپلماتیک با مجالس کشورهای مذکور است. در حوزه همکاری‌های مطالعاتی، بازوهای پژوهشی پارلمان اسپانیا همکاری‌های نزدیکی را نیز با اندیشکده‌های پارلمانی مجالس آمریکای لاتین برقرار کرده‌اند.

یکی از اولویت‌های مطالعاتی مرکز علوم و فناوری مجلس نمایندگان اسپانیا، توجه به تحقیقات میان‌رشته‌ای است. بیشترین

1. Office of Science and Technology of the Congress of Deputies  
2. Scientific and Technological Advisory Committee  
3. Political Pluralism  
4. Dual Nationality Treaties  
5. Ana Elorza  
6. Humanitarian Aid  
7. Uppsala University  
8. Official Senate Delegation

است در ترکیب کمیته هیئت‌رئیس، دو نفر نماینده از فراکسیون اکثریت و نمایندگانی از سایر گروه‌های سیاسی مجلس حضور دارد و برای پیشگیری از استبداد حزبی، رؤسای کمیته به صورت چرخشی تغییر می‌کنند. نقش هیئت‌رئیس در راهبرد دیپلماسی پارلمانی اسپانیا چنان حائز اهمیت است که ترکیب گروه‌های دوستی و ضرورت پایه‌گذاری گروه‌های جدید نیز با نظر نمایندگان هیئت‌رئیس انجام می‌شود.

کند. به عبارتی گاهی ممکن است دعوت انجام شود ولی کمیته هیئت‌رئیس سنا به این نتیجه برسد که سفر منفعتی برای منافع ملی یا بهبود روابط دوسویه ندارد و با سفر رئیس پارلمان مخالفت کند. در صورت موافقت این هیئت با سفر دیپلماتیک رئیس پارلمان، او می‌تواند متناظر با اهداف سفر، نمایندگانی از کمیسیون‌های مختلف را به عنوان تیم مشاوران با خود همراه کند. در طول یک سال، انجام بیش از یک سفر دیپلماتیک مجاز نیست. شایان ذکر

#### ۴. مرکز خدمات پژوهشی مجلس فدرال آلمان

(بوندستاگ) و شورای عالی فدرال (بوندسرات) است. در فصل سوم قانون اساسی جمهوری فدرال آلمان (اصول ۳۸ تا ۴۹) و فصل چهارم (اصول ۵۰ تا ۵۴) به ترتیب قوانین و اصول مرتبط با ساختار، اهداف و مأموریت مجلس فدرال و شورای فدرال آورده شده است.

ساختار سیاسی آلمان از سال ۱۹۴۹ میلادی بر اساس «جمهوری فدرال پارلمانی»<sup>۱</sup> پایه‌گذاری شده است. در این نوع نظام‌ها، رئیس‌جمهور دارای مقامی تشریفاتی با اختیارات محدود و نماد وحدت ملی است. قوه قانونگذاری این کشور دومجلسی و شامل مجلس فدرال

#### شکل ۱. ساختمان مجالس قانونگذاری بوندستاگ و بوندسرات در برلین

<b>مانوئل شوزیگ</b> رئیس بوندسرات	<b>بریل باس</b> رئیس بوندستاگ	<b>ساختمان بوندسرات</b>	<b>ساختمان بوندستاگ /</b> معروف به ساختمان رایشستاگ
			

پارلمان می‌توانند استفاده کنند و امکان استفاده شهروندان، صاحبان رسانه و جامعه دانشگاهی از آن وجود ندارد. نمایندگان، اعضای کمیته‌های دائمی و اعضای گروه‌های سیاسی پارلمان، سه متقاضی تولیدات مرکز خدمات پژوهشی پارلمان آلمان هستند [۶]. در سال ۲۰۲۳ «ماريو پیل»<sup>۳</sup> به‌عنوان رئیس مرکز خدمات پژوهشی مجلس فدرال آلمان انتخاب شد.

کتابخانه بوندستاگ در سال ۱۹۴۹ پایه‌گذاری شد. با توجه به گستردگی فعالیت کتابخانه پارلمان و تخصصی شدن موضوع‌ها و درخواست‌های متنوع نمایندگان، به توصیه کمیسیون امور داخلی مجلس فدرال آلمان، «مرکز خدمات پژوهشی مجلس فدرال آلمان»<sup>۲</sup> در سال ۱۹۶۴ تأسیس شد. فرق کتابخانه با مرکز خدمات پژوهشی پارلمان این است که از منابع این مرکز فقط نمایندگان

1. Parliamentary Federal Republic  
2. Research Services of the German Bundestag  
3. Mario Piel

## شکل ۲. ماریو پیل؛ رئیس مرکز خدمات پژوهشی مجلس فدرال آلمان



کنند ولی دانشجویان و مدرسان دانشگاه با دریافت مجوز، می‌توانند از آنها استفاده کنند. از منظر مدیران ارشد بوندستاگ، ارتباط مستمر با نمایندگان ادوار، صاحبان رسانه و خبرنگاران می‌تواند به مردمی‌سازی مدیریت کلان کتابخانه کمک کند. امکان خروج منابع از کتابخانه وجود ندارد و قانونگذاران و جامعه خبرنگاران فقط می‌توانند در سالن مطالعه از منابع استفاده کنند. مرکز خدمات پژوهشی مجلس فدرال آلمان، یکی از شش اداره کل مجلس فدرال آلمان است که متناسب با درخواست نمایندگان، تهیه گزارش‌های تحلیلی را برعهده دارد. بیشترین درخواست‌ها، شامل مباحث سیاسی و حقوقی است. منابع این مرکز به صورت موضوعی فهرست‌بندی و مستندسازی شده‌اند تا سؤال نماینده با سرعت بیشتری پاسخ داده شود [۸]. کارکنان این مرکز امکان بازدیدهای هفتگی شهروندان و دانشجویان از کتابخانه بوندستاگ را فراهم کرده و از طریق برگزاری سمینارهای آموزشی، به تقویت سواد رسانه‌ای دیپلماسی پارلمانی کمک می‌کنند. وظایف کتابخانه و مرکز خدمات پژوهشی پارلمان آلمان براساس مصوبه هشتم نوامبر ۲۰۱۸ هیئت‌رئیس عبارت‌اند از:

- ارائه اطلاعات و متون به صورت چاپی و برخط به مجلس و نهادهای وابسته؛
- نمایه‌سازی و تهیه متون ملی و بین‌المللی مرتبط با پارلمان در حوزه‌های، حقوق، اقتصاد، علوم اجتماعی و تاریخ؛
- نمایه‌سازی مقالات از نشریات، سالنامه‌ها و آثار جمع‌آوری شده به زبان آلمانی و سایر زبان‌ها؛
- ارائه اطلاعات در مورد موجودی کتابخانه و خرید جدیدترین منابع علمی مورد نیاز نمایندگان؛
- تهیه بانک دیجیتال آثار پژوهشی؛
- مشاوره تخصصی به نمایندگان کمیته‌ها در خصوص بهترین منابع مورد نیاز نماینده [۹].

امروزه، کتابخانه بوندستاگ با بیش از ۱/۶۰۰/۰۰۰ جلد کتاب، مجموعه گسترده‌ای از متون تخصصی و ویژه را در اختیار دارد. این مجموعه شامل مطالب پارلمانی، انتشارات سازمان‌های ملی، بین‌المللی و فراملی از مؤسسات متعدد، گروه‌های ذی‌نفع، احزاب سیاسی، بنیادهای سیاسی، اتحادیه‌های کارگری، کلیساها، «گروه‌های اقدام شهروندی»،<sup>۱</sup> مؤسسات تحقیقاتی، انجمن‌های دانشگاهی و اندیشکده‌هاست که منعکس‌کننده طیف کامل و متنوع نظرهای یک جامعه کثرت‌گرا است. «دفتر چه راهنمای برخط»،<sup>۲</sup> اطلاعات کاربردی را دسترس نمایندگان قرار می‌دهد. کتابخانه بوندستاگ به «اعضای بوندستاگ»<sup>۳</sup> و «گروه‌های پارلمانی» خدمات‌رسانی و با در دسترس قرار دادن، نشریات مورد نیاز کارکنان پارلمان، از دبیرخانه کمیته‌ها پشتیبانی می‌کند. کتابخانه در راستای انتفاع حداکثری از تجارب نمایندگان ادوار، از نظرهای مشورتی قانونگذاران آلمانی در ادوار پیشین پارلمان اروپا و مقام‌های فدرال و ایالتی مستقر در برلین و هیئت‌های دیپلماتیک نیز بهره می‌برد تا بتواند براساس نیاز و اولویت‌های سیاست خارجی به غنای منابع دیپلماسی پارلمانی اقدام کند [۷]. عموم شهروندان نمی‌توانند از منابع کتابخانه بوندستاگ استفاده

1. Citizens' Action Groups  
2. Online Catalogue  
3. Members of the Bundestag

شکل ۳. کتابخانه مجلس فدرال آلمان (بوندستاگ)



مرکز خدمات پژوهشی بوندستاگ از یازده بخش مطالعاتی تشکیل شده است که هر کدام به مسائل اساسی مربوط به چندین وزارتخانه تخصصی می‌پردازند. این مرکز هر ساله به چندین هزار سؤال پاسخ می‌دهد. گاهی اوقات، پاسخ به درخواست نماینده ممکن است چندین هفته طول بکشد.

جدول ۳. بخش‌های مرکز خدمات پژوهشی مجلس فدرال آلمان [۱۰]

ردیف	عنوان
۱	تاریخ، سیاست و فرهنگ <sup>۱</sup>
۲	امور خارجه، حقوق بین‌الملل، همکاری اقتصادی و توسعه، دفاع، حقوق بشر و کمک‌های بشردوستانه <sup>۲</sup>
۳	قانون اساسی و اداره امور عمومی <sup>۳</sup>
۴	بودجه و تأمین مالی <sup>۴</sup>
۵	اقتصاد و فناوری، حمایت از مصرف‌کننده، غذا و کشاورزی، گردشگری <sup>۵</sup>
۶	کار و امور اجتماعی <sup>۶</sup>
۷	حقوق مدنی، جزایی و آیین دادرسی، رسانه حقوق، ساختمان و امور شهری <sup>۷</sup>

1. History, Politics and Culture
2. Foreign Affairs, International Law, Economic Cooperation and Development, Defence, Human Rights and Humanitarian Aid
3. Constitutional Law and Public Administration
4. Budget and Finance
5. Economic Affairs, Energy and Environment
6. Labour and Social Affairs
7. Civil, Penal and Procedural Law, Media Law, Building and Urban Affai



ردیف	عنوان
۸	محیط‌زیست، حفاظت از طبیعت و ایمنی هسته‌ای، آموزش و پژوهش <sup>۱</sup>
۹	سلامت، امور خانواده، سالمندان، زنان و جوانان <sup>۲</sup>
۱۰	فرهنگ، رسانه و ورزش <sup>۳</sup>
۱۱	بخش تحقیقات امور اروپا <sup>۴</sup>

و جامعه مدنی دارند. هر قانونگذار، حداکثر می‌تواند در سه گروه عضویت داشته باشد. گروه‌های دوستی در آغاز هر دوره انتخاباتی مجدداً توسط هیئت‌رئیس تشکیل می‌شوند.

یکی از ابتکارات بوندستاگ برای ارتقای مهارت‌های دیپلماتیک، تبادل دانشجویان مرتبط در بازدیدهای میدانی و برگزاری کارگاه‌های مشترک مطالعاتی است. برای مثال از سال ۱۹۸۳، «برنامه کارآموزی پارلمانی»<sup>۵</sup> به متخصصان جوان این فرصت را داده است که در یک برنامه تبادل سالیانه در ایالات متحده آمریکا شرکت کنند. هم‌زمان، برخی کارآموزان دیپلماسی پارلمانی در دانشگاه‌های آمریکا نیز در یک برنامه تبادل متقابل در آلمان شرکت می‌کنند. برنامه کارآموزی دیپلماسی پارلمانی، از برنامه‌های مشترک مجلس فدرال آلمان و کنگره آمریکا با حمایت رئیس بوندستاگ است. همچنین شهروندان اتحادیه اروپا، آمریکای لاتین و آسیا-اقیانوسیه می‌توانند از «بورسیه بین‌المللی پارلمانی»<sup>۶</sup> مجلس فدرال آلمان بهره‌مند شوند. برنامه بورسیه بین‌المللی پارلمانی در مجموع پنج ماه (۱ مارس تا ۳۱ ژوئیه) طول می‌کشد و شامل تعدادی رویداد ویژه از جمله برگزاری سمینار و جلسات کارآموزی با یکی از اعضای مجلس فدرال آلمان است. هر ساله یکی از سه «دانشگاه آزاد برلین»<sup>۷</sup>، «دانشگاه هومبولت برلین»<sup>۸</sup> و «دانشگاه فنی برلین»<sup>۹</sup> متولی آشناسازی دانشجویان سایر کشورها با ساختارها و روش‌های پیشبرد دیپلماسی پارلمانی در جمهوری فدرال آلمان می‌شوند.

گاهی پاسخ به سؤال نمایندگان از طریق «یادداشت‌های توجیهی کوتاه»<sup>۱۰</sup> انجام می‌شود ولی برخی مواقع به دلیل فزاینده بودن سؤال و ضرورت مشورت با سایر دفاتر مرکز، به مطالعات عمیق نیاز است. بخش قابل توجهی از درخواست نمایندگان در زمره تحقیقات بین‌رشته‌ای است و بدون دریافت نظرات سایر دفاتر تخصصی، نمی‌توان پاسخ درستی به نماینده سؤال کننده ارائه داد. مهلت پاسخ، پس از مشورت مستقیم با نماینده تعیین می‌شود. در محتوای پاسخ مرکز، اصل استقلال و بی‌طرفی از اصول مندرج در اساسنامه مرکز است و نماینده و رهبران ارشد گروه‌های سیاسی امکان نفوذ و تأثیرگذاری در محتوای تحقیق را ندارند. در ضمن، هیچ یک از رهبران احزاب، امکان تغییر نظرات کارشناسی مرکز را ندارند.

برای آزادی عمل و رفع ملاحظات نماینده سؤال کننده، نام او رسانه‌ای نمی‌شود. برخی مواقع، پاسخ به سؤال نماینده، نیازمند برگزاری جلسات توجیهی است. جهت آگاهی نماینده از آخرین رویدادهای سیاسی، مهم‌ترین اخبار روزنامه‌های داخلی و رویدادهای مهم منطقه‌ای به صورت برخط منتشر می‌شود. یکی از کارویژه‌های گروه‌های دوستی و هیئت‌های دیپلمات، انعقاد «تفاهم‌نامه شراکت راهبردی» با کشورهای همسواست. بوندستاگ با تشکیل ۵۴ گروه دوستی تا ژانویه ۲۰۲۶، گسترش دیپلماسی پارلمانی دو جانبه را در اولویت قرار داده است [۱۱]. رؤسای گروه‌های دوستی، ارتباط نزدیکی نیز با وزارت امور خارجه

1. Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety, Education and Research
2. Health, Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth
3. Culture, Media and Sport
4. European Affairs Reserch Section
5. Short Briefing Notes
6. Parliamentary Partnership Program
7. International Parliament Stipendium (IPS)
8. Free University of Berlin
9. Humboldt University of Berlin
10. The Technical University of Berlin

## ۵. دفتر ارزیابی علمی و فناوری پارلمان فرانسه

مطالعاتی پارلمان فرانسه، به گونه‌ای منصوب می‌شوند تا اطمینان حاصل شود که تناسب گروه‌های سیاسی در مجلس ملی و سنا رعایت شده باشد. این نهاد از هجده نماینده مجلس ملی و هجده سناتور تشکیل شده است. هدف از تشکیل نهاد مذکور این است که، گزینه‌ها و راهکارهای علمی در زمینه فناوری را به پارلمان ارائه دهد و پارلمان بر اساس آنها سیاستگذاری کند.

ریاست اوپکست به‌طور متناوب برای مدت سه سال توسط یکی از اعضای مجلس است و معاون اول رئیس مرکز حتماً باید عضو مجلس دیگر باشد. از سال ۲۰۲۴ میلادی، ریاست دفتر ارزیابی علمی و فناوری پارلمانی بر عهده سناتور «استفان پیدنوار»<sup>۴</sup> عضو کمیته فرهنگ، آموزش، ارتباطات و ورزش و نایب رئیس نیز «پیتر هنریت»<sup>۵</sup> نماینده مجلس عضو کمیته مالی، اقتصاد عمومی و کنترل بودجه است [۱۳].

پارلمان فرانسه یک پارلمان دو مجلسی شامل «مجلس عوام»<sup>۱</sup> و «مجلس سنا»<sup>۲</sup> است. فصل چهارم قانون اساسی، شرح وظایف پارلمان را مشخص کرده است. طی سال‌های اخیر روابط دیپلماتیک پارلمانی جمهوری اسلامی ایران و فرانسه به دلیل مواضع خصمانه پاریس از شرایط مطلوبی برخوردار نبوده است و آخرین مراد به ۲۰ تا ۲۴ اکتبر ۲۰۱۸ برمی‌گردد. در آن دیدار، هیئت نمایندگان مجلس سنا و مجلس ملی فرانسه با مقام‌های عالی‌رتبه قوای مقننه و مجریه ایران گفتگو کردند.

پارلمان فرانسه در سال ۱۹۸۳ «دفتر ارزیابی علمی و فناوری پارلمانی مشهور به اوپکست»<sup>۳</sup> را طبق قانون شماره ۸۳-۶۰ مورخ ۸ ژوئیه ۱۹۸۳ برای «آگاه‌سازی پارلمان از پیامدهای انتخاب گزینه‌های علمی و فناوری، به ویژه، برای قادر ساختن آن برای تصمیم‌گیری‌های روشنگرانه» تأسیس کرد [۱۲]. اعضای بازوی

### شکل ۴. رؤسا و نشان دفتر ارزیابی علمی و فناوری پارلمانی فرانسه

<p>تصویر سالن جلسات اوپکست</p> 	<p>نشان بازوی مطالعاتی پارلمان فرانسه</p> 	<p>استفان پیدنوار ریاست اوپکست (سمت چپ) و پیتر هنریت نایب رئیس (سمت راست)</p> 
--	---	---

تعلق داشته است. اوپکست برای انجام وظایفش، یک شورای علمی را ایجاد کرده است که تنوع رشته‌های علمی و فناوری را در ترکیب خود منعکس می‌کند و از بیست و چهار شخصیت برجسته علمی تشکیل شده است. این شورا به‌عنوان واسطه جهان سیاست با جهان تحقیقات عمل می‌کند و باید به سخنان محققان و پژوهشگران گوش

فقط اعضای پارلمان می‌توانند موضوع‌ها را به اوپکست ارجاع دهند. موضوع‌ها می‌تواند به درخواست رئیس پارلمان، شصت نماینده مجلس ملی، چهل سناتور یا توسط کمیته‌های دائمی، به اوپکست ارجاع داده شود. تاکنون مباحث مطرح شده به چهار موضوع اصلی انرژی، محیط زیست، فناوری‌های نوظهور و مهارت‌های زندگی

1. Assemblée Nationale
2. Sénat
3. The Parliamentary Office For Scientific and Technological Assessment (OPECST)
4. Stéphane Piednoir
5. Pierre Henriot



گروه‌های دوستی پس از هر دوره سه‌ساله تجدید می‌شوند. ریاست و معاونت گروه‌های دوستی بر اساس نمایندگی متناسب گروه‌های سیاسی سنا تعیین می‌شود. سپس رؤسای گروه‌ها توسط گروه‌های سیاسی منصوب می‌شوند. فعالیت‌های مختلف گروه‌ها باید بازتاب کثرت‌گرایی سنا باشد و نمایندگانی از تمامی فراقسیون‌ها در گروه دوستی حضور داشته باشند. برای سفرهای خارجی که توسط مجلس سنا مجاز است، رئیس سنا تضمین می‌کند که هیئت با در نظر گرفتن اصول تعادل و برابری سیاسی تشکیل شود.

یک سناتور نمی‌تواند بیش از دو سفر در سال در قالب گروه دوستی و بیش از یک سفر به کشورهای غیراروپایی داشته باشد. بیست و پنج درصد هزینه‌های سفر، اقامت و معیشت، توسط خود اعضای هیئت دیپلماتیک پرداخت می‌شود. چنین بازدیدهایی در قالب دیپلماسی پارلمانی اقتصادی، به گسترش نفوذ فرانسه در خارج از کشور به‌ویژه در حوزه‌های تجاری، بازرگانی و فرهنگی کمک شایانی می‌کند.

علاوه بر فعالیت‌های روزمره، ابتکارات جدیدی با حمایت بهبود فضای کسب و کار با کمک ظرفیت‌های دیپلماسی پارلمانی شکوفا شده است. چنین رویدادهایی به خلق فرصت‌های نوین برای شرکت‌های فرانسوی کمک می‌کنند. این جلسات، میزبان نمایندگان مجلس، رؤسای مقامات محلی، چهره‌های سیاسی خارجی و کارآفرینان است. متعاقباً ممکن است تماس‌های اثربخشی بین نمایندگان مشاغل صادرکننده فرانسوی با هم‌تایان خارجی برقرار شود. گروه‌های دوستی در اقدامی موازی با حمایت «اداره روابط بین‌الملل و پروتکل»،<sup>۱</sup> «مؤسسه علوم سیاسی در پاریس»<sup>۲</sup> و «مؤسسه روابط بین‌الملل فرانسه»،<sup>۳</sup> مشارکت‌های خود را افزایش داده‌اند تا ظرفیت دیپلماتیک سنا را ارتقا دهند. برای مثال نمایندگان چپ‌گرا و میانه‌رو در پارلمان فرانسه در ۲۰ نوامبر ۲۰۲۴ تشکیل گروه دوستی فرانسه و فلسطین را در مجلس ملی پایه‌گذاری کردند. متعاقباً از ۸ تا ۱۲ سپتامبر ۲۰۲۵، هیئتی از گروه دوستی فرانسه و فلسطین به رهبری «ژسیل ژوردا»،<sup>۴</sup> رئیس گروه دوستی، شامل «ریموند پونسه-مونژ»،<sup>۵</sup> معاون رئیس گروه دوستی،

دهد و نظرهای آنها را جویا شود. هر موضوعی که به اوپکست ارجاع می‌شود به انتصاب یک یا چند «گزارشگر»<sup>۱</sup> منجر می‌شود که منحصراً از بین اعضای اوپکست انتخاب شده‌اند و رسالت آنان، امکان‌سنجی انجام گزارش است. این مطالعه با هدف ارائه تصویری از دانش مرتبط، تعیین روش تحقیق و شناسایی ابزار لازم برای شروع یک برنامه مطالعاتی است. گزارشگران نتایج امکان‌سنجی را همراه با اظهارات روش‌شناختی به اعضای اوپکست ارائه می‌دهند. آنان یا پیشنهاد می‌دهند مطالعه مختومه اعلام شود که به ندرت اتفاق می‌افتد یا طرح مطالعاتی اصلاح شود. سپس گزارشگر در جلسات استماع مختلف حضور می‌یابد و بدون استثنا، همه نظرهای افراد و سازمان‌های مربوط را جمع‌آوری می‌کند. او همچنین ممکن است برای راستی‌آزمایی تحقیق به شهرهای فرانسه یا خارج از کشور سفر کند. گزارشگر در طول مطالعه خود توسط یک کارمند دولتی پارلمانی و در صورت نیاز، توسط یک گروه مطالعاتی شامل متخصصان خارج از پارلمان همراهی می‌شود. او همچنین ممکن است فردی فرانسوی یا کارشناس خارجی را جهت انجام امور پژوهش و تحقیقات، برای بررسی بیشتر در موارد خاص به صورت موقت استخدام کند. نتیجه کار گزارشگران، به نمایندگان مجلس ارائه می‌شود و توصیه‌ها باید به گونه‌ای ارائه شوند که به‌طور مستقیم برای ارتقای کیفی قانونگذاری یا بحث‌بودجه مفید واقع شوند. اعضای اوپکست باید تصمیم بگیرند که آیا تمام یا بخشی از گزارش منتشر شود یا خیر. در این راستا، تصمیم‌های اوپکست اکثراً مبتنی بر اتفاق نظر است و اجماع تصمیم‌های آن، یکی از ویژگی‌های اصلی اوپکست است. اوپکست هر ساله، چندین همایش و سمینار در رابطه با یکی از اولویت‌های علمی یا فناوری برگزار و در اجلاس و رویدادهای مختلف در سطح اروپا شرکت می‌کند [۱۴].

پارلمان فرانسه به‌ویژه مجلس سنا، نقشی بسیار کلیدی در حوزه دیپلماسی پارلمانی ایفا می‌کند. به‌طوری‌که تا ژانویه ۲۰۲۶، ۸۱ گروه دوستی با هدف ارتقای روابط دیپلماتیک با سایر مجالس دنیا ایجاد شده است. ۲۱ مورد از آنها به گروه‌های دوستی منطقه‌ای و ۶۰ مورد به گسترش روابط پارلمانی دوجانبه با سایر کشورها اختصاص دارد.

1. Rapporteur
2. The International Relations and Protocol Department
3. The Institute of Political Science in Paris
4. French Institute of International Relations
5. Gisèle Jourda
6. Raymonde Poncet-Monge

«اتین بلان»<sup>۱</sup> از بیت المقدس، رام‌الله و بیت‌الحم بازدید کرد. در فرانسه، گروه‌های دوستی معمولاً زمانی تشکیل می‌شوند که یک کشور دارای پارلمان و عضو سازمان ملل متحد باشد و روابط دیپلماتیک خود را با فرانسه حفظ کند [۱۵].

## ۶. مرکز همکاری پارلمان هلند با مراکز دانش بنیان

جلسه معمولاً با ارائه یک مقاله از دانشمندان شرکت کننده آماده می‌شود. از سال ۲۰۱۸ میلادی، هر ساله یک «مینی سمپوزیوم»<sup>۹</sup> توسط مرکز همکاری پارلمان و علم با حضور نمایندگان پارلمان هلند برگزار می‌شود. در سال ۲۰۱۸ موضوع «باتیک‌سازی»<sup>۱۰</sup> و در سال ۲۰۱۹ «بلاکچین»<sup>۱۱</sup> محور اجلاس بودند ولی به دلیل همه‌گیری کرونا، برگزاری این اجلاس تا سال ۲۰۲۲ میلادی به تعویق افتاد. موضوع اجلاس در سال‌های ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳ به ترتیب «قدرت دانش» و «فناوری کوانتومی» بود. در کشور هلند، تمامی نهادهای پژوهشی و کتابخانه‌ها، عضو «فدراسیون بین‌المللی خدمات کتابخانه‌ای و پژوهشی برای پارلمان» هستند. موضوع نوآوری و خلاقیت نیز از اولویت‌های مرکز همکاری پارلمان هند و مراکز دانش بنیان است، به طوری که عنوان اجلاس سالیانه این فدراسیون در اوت ۲۰۲۳ «گذار به خدمات کتابخانه‌ای و پژوهشی پارلمانی پایدار و نوآورانه»<sup>۱۲</sup> بود. مجلس سنای هلند، بسیار بین‌المللی گراست و به طور فعال در دیپلماسی پارلمانی مشارکت دارد. هیئت‌های دیپلماتیک سنای هلند با مشارکت فعال در «مجامع پارلمانی سازمان‌های بین‌المللی»<sup>۱۳</sup>، سازماندهی سفرهای دوجانبه، میزبانی از هیئت‌های دیپلماتیک و دیپلماسی فعال در «مجمع پارلمانی ناتو»<sup>۱۴</sup> و «سازمان امنیت و همکاری اروپا و شورای اروپا»<sup>۱۵</sup> به دنبال کنشگری فعال در حوزه سیاست خارجی‌اند [۱۷].

پارلمان هلند در سال ۲۰۰۹، «مرکز همکاری پارلمان و علم»<sup>۲</sup> را به‌عنوان بازوی پژوهشی مجلس تأسیس کرد و از سال ۲۰۲۵ میلادی، «بلیندا ون در گاگ»<sup>۳</sup> ریاست آن را بر عهده دارد. پیشینه تشکیل این مرکز به تمایل مجلس نمایندگان برای تقویت ارتقای جایگاه مهارت و دانش‌های نوظهور در حوزه‌های تقنین، نظارت و دیپلماسی پارلمانی برمی‌گردد. کمیته‌های مجلس یک «هماهنگ کننده دانش»<sup>۴</sup> و یک «متخصص اطلاعات»<sup>۵</sup> دارند و توسط «اداره تحلیل و تحقیق»<sup>۶</sup> پشتیبانی می‌شوند. هر کمیته یک نقشه‌راه جدید را برای سال تقویمی جدید تدوین می‌کند که شامل موضوع‌هایی است که نمایندگان در مورد آنها باید دانش بیشتری کسب کنند و لازم است بودجه‌ای برای تهیه آن مصوب شود. در راستای تقویت خرد جمعی، دو «سازمان تحقیقات علمی کاربردی هلند»<sup>۷</sup> در اوایل سال ۲۰۱۹ و «فدراسیون مراکز پزشکی دانشگاهی هلند»<sup>۸</sup> در اوایل سال ۲۰۲۰ به شرکای بازوی مطالعاتی پارلمان هلند اضافه شدند. از اول ژانویه ۲۰۱۹، سازمان‌های علمی یک رابط تمام‌وقت را برای ارتباط با پارلمان و نهادهای دانش بنیان انتخاب کرده‌اند [۱۶].

در این مرکز متناسب با حوزه‌های تخصصی کارشناسان، شبکه‌ای از خبرگان ایجاد شده است که متناسب با نیاز جلسات از آنان دعوت به عمل می‌آید. در یک جلسه صبحانه کاری، پژوهشگران در مورد موضوع‌های جاری با نمایندگان مجلس هلند بحث می‌کنند. این

1. Etienne Blanc
2. The Parliament and Science Partnership
3. Belinda Van der Gaag
4. Knowledge Coordinator
5. Information Specialist
6. The Analysis and Research Department
7. Netherlands Organization for Applied Scientific Research
8. Netherlands Federation of University Medical Centres (NFU)
9. Mini-Symposium
10. Robotisation
11. Blockchain
12. Towards Sustainable and Innovative Parliamentary Library and Research Services
13. The Parliamentary Assemblies of International Organisations
14. The NATO Parliamentary Assemblies
15. Council of Europe Parliamentary Assembly and in the Inter-Parliamentary EU

## ۷. دفتر تخصص و ارزیابی آثار نظارتی پارلمان لهستان



- انجام پژوهش و ارائه تحلیل در مورد مسائل مربوط به تصویب و اجرای قانون بودجه؛
- برگزاری سمینارها و سخنرانی‌های تخصصی؛
- انتشار مجلات در مورد موضوع‌ها، در محدوده صلاحیت دفتر؛
- بررسی ابعاد حقوقی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مصوبات پارلمان در هر دو جنبه ملی و بین‌المللی؛
- نظارت بر کمیته قانونگذاری؛
- شرکت در رسیدگی به پیش‌نویس قوانین و قطعنامه‌ها؛
- تهیه نظرها، در مورد «دادخواست‌های»<sup>۱۰</sup> ارائه شده به مجلس قانونگذاری.

### شکل ۵. ساختمان دفتر تخصص و ارزیابی آثار نظارتی



دفتر تخصص و ارزیابی آثار نظارتی دارای یک مدیر و دو معاون شامل «بخش ارزیابی تأثیر نظارتی»،<sup>۱۱</sup> «بخش رسیدگی به دعاوی

فعالیت «دفتر تخصص و ارزیابی آثار نظارتی پارلمان لهستان»<sup>۱</sup> که به اختصار «دفتر مطالعات و تخصص»<sup>۲</sup> نامیده می‌شود، از سال ۱۹۹۰ آغاز شد. در مصوبه هیئت‌رئیس مجلس نمایندگان در ۲۵ سپتامبر ۱۹۹۰، «اساسنامه دفتر ریاست مجلس»<sup>۳</sup> به تصویب رسید و فعالیت خود را به‌عنوان یکی از ارکان دفتر ریاست مجلس نمایندگان آغاز کرد که پاسخی به تقاضای فزاینده مجلس نمایندگان برای پشتیبانی کارشناسی از نمایندگان بود و امروزه به مرجعی برای تدوین قوانین ملی و تصمیم‌گیری در مورد مسائل مهم شهروندان تبدیل شده است. دفتر مطالعات و تخصص شامل «بخش تحقیقات»،<sup>۴</sup> «بخش مشاوران پارلمانی»،<sup>۵</sup> «بخش ترجمه»<sup>۶</sup> و «بخش مکاتبات»،<sup>۷</sup> پس از دریافت نظرهای کارشناسی، پایش رسانه‌ها و مطالعه منابع خارجی، خروجی تحقیقات را برای هیئت‌رئیس و کمیته‌های پارلمان ارسال می‌کند. برگزاری همایش براساس نیازسنجی نمایندگان و دغدغه‌های ملی در کنار ارائه مشاوره به نمایندگان و تهیه پیش‌نویس متن سخنرانی برای آنان، از دیگر وظایف دفتر مطالعات و تخصص است [۱۸].

در اول آوریل ۲۰۰۶، عنوان دفتر مطالعات و تخصص به «دفتر تحقیقات پارلمان»<sup>۸</sup> تغییر یافت. در ۲۶ فوریه ۲۰۲۴، با سازماندهی مجدد دفتر ریاست پارلمان، «دفتر ارزیابی و کارشناسی آثار نظارتی» تأسیس شد. با این تغییر، مسئولیت‌های زیر به وظایف این دفتر اضافه شدند:

- انطباق پیش‌نویس قوانین پارلمان لهستان با مصوبات اتحادیه اروپا؛
- انطباق سیاست‌های پارلمان با مصوبات «دادگاه قانون اساسی»<sup>۹</sup>؛
- فعالیت‌های مشاوره‌ای و اطلاع‌رسانی در زمینه امور مربوط به عضویت جمهوری لهستان در اتحادیه اروپا؛

1. Office of Expertise and Regulatory Impact Assessment Chancellery of the Sejm
2. Office of Studies and Expertise
3. Resolution of the Presidium of the Sejm
4. Research Department
5. Parliamentary Consultants Department
6. Translation Department
7. Letters Department
8. Sejm Research Office
9. Constitutional Tribunal
10. petitions
11. Piotr Chybalski

فعالی را داشته باشند، البته هنوز گروه دوستی پارلمانی بین ایران و لهستان ایجاد نشده است. ترکیب کشورهای که مجلس لهستان با آنها گروه دوستی دارد بیانگر توجه و تمرکز خاص این کشور به قاره آسیا و آفریقا است. از آغاز تأسیس دفتر تخصص و ارزیابی آثار نظارتی، بیش از ۲۵ سال می‌گذرد که طی آن، ۴ بار ساختار و شرح وظایف دفتر، اصلاح و بازنگری شده است که بیانگر به‌روزرسانی مستمر ساختار، کارگزار و بهبود مستمر فرایندها متناسب با نیاز پارلمان است. از دیگر ابتکارات پارلمان لهستان در راستای دیپلماسی پارلمانی تشکیل هیئت‌های دائمی پارلمانی است. پارلمان لهستان اقدام به تأسیس یازده هیئت دائمی پارلمانی کرده است که در کنار گروه‌های دوستی نقش پرننگی را در تقویت دیپلماسی پارلمانی دارند.

در دادگاه قانون اساسی<sup>۱</sup> «بخش حقوق اروپا و بین‌الملل»، «بخش حقوق پارلمانی»<sup>۲</sup> و «بخش حقوق عمومی و خصوصی»<sup>۳</sup> است. یکی از ابتکارات پارلمان لهستان برای پیشرفت دیپلماسی پارلمانی، تشکیل «هیئت‌های دائمی پارلمانی»<sup>۴</sup> در مجامع پارلمانی همچون مجمع پارلمانی شورای اروپا، مجمع پارلمانی ناتو، مجمع پارلمانی سازمان امنیت و همکاری اروپا، کنفرانس پارلمانی دریای بالتیک و اتحادیه بین‌المجالس جهانی است. هیئت‌های بین پارلمانی، نهادهای دائمی پارلمان هستند که رسالت گسترش دیپلماسی پارلمانی متوازن با کشور هدف را برعهده دارند [۱۹]. مجلس لهستان با بیش از ۷۰ پارلمان دنیا گروه دوستی دارد. این تعداد گروه دوستی، گویای آن است که نماینده - دیپلمات‌های این کشور به دنبال آن هستند در عرصه سیاست خارجی کنشگری

## ۸. جمع‌بندی

پارلمانی با ترسیم مهم‌ترین منافع مشترک و اهمیت سایر کشورها در سیاست خارجی، به جهت‌گیری دیپلماسی پارلمانی کمک می‌کنند. همایش‌ها نیز براساس خرد جمعی و نیازسنجی نمایندگان برگزار می‌شود. در این میان اهمیت همایش‌های منطقه‌ای و قاره‌ای که در سطح اتحادیه اروپا برگزار می‌شود، بالاتر است.

تحول، نوآوری و به‌روزرسانی ساختار، شرح وظایف و مأموریت‌های مراکز مطالعات پارلمانی براساس نیاز نمایندگان و کمیسیون‌ها و افق تهدیدهای نوظهور از مهم‌ترین ویژگی‌های اندیشکده‌های پارلمانی اتحادیه اروپاست. محدودسازی سفرهای دیپلماتیک و پرداخت بخشی از هزینه سفر برعهده نمایندگان است تا از تورسیم پارلمانی پیشگیری شود. از طرفی مراکز مطالعات

### جدول ۴. توصیه‌های سیاستی برای توانمندسازی ظرفیت‌های دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران

ردیف	توصیه سیاستی	دستگاه متولی	دستگاه معین	زمان‌بندی اجرا	ملاحظات
۱	تقویت توان پیش‌بینی‌پذیری سیاست خارجی	مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	-		اغلب مراکز پژوهشی مجالس اتحادیه اروپا با استفاده از ظرفیت هوش مصنوعی به دنبال ارتقای توان پیش‌بینی‌پذیری الگوهای رفتاری کشورهای شریک، همسو، رقیب و دشمن هستند.
۲	پایه‌گذاری اجلاس‌های منطقه‌ای رؤسای مراکز پژوهشی پارلمانی	مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	وزارت امور خارجه		یکی از پتانسیل‌های توانمندسازی دیپلماسی پارلمانی، حمایت از اجلاس رؤسای مراکز پژوهشی مجالس ایران و کشورهای همسایه یا ابتکار عمل ایران برای پایه‌گذاری رؤسای مجالس کشورهای سازمان همکاری شانگهای است.
۳	استفاده از نظرهای مشورتی نماینده - دیپلمات‌های ادوار مجلس	مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	اندیشکده‌های حکمرانی استانی		یکی از ابتکارات مراکز پژوهشی مجالس اروپایی برای ارتقای ارزش‌افزوده دیپلماسی پارلمانی، استفاده از نظرات قانونگذاران ادواری است که پیشینه فعالیت و تجارب بالا در حوزه فعالیت‌های دیپلماتیک را داشته‌اند.

1. Division of Proceedings before the Constitutional Tribunal
2. Faculty of Parliamentary Law
3. Faculty of Public and Private Law
4. Permanent Parliamentary Delegations

ردیف	توصیه سیاستی	دستگاه متولی	دستگاه معین	زمان‌بندی اجرا	ملاحظات
۴	انتفاع حداکثری از پتانسیل دیپلماتیک دبیران فراکسیون‌ها	مجلس شورای اسلامی	وزارت امور خارجه		یکی از نوآوری‌های دیپلماتیک مجالس اروپایی، رایزنی‌های دیپلماتیک دبیر یا رؤسای فراکسیون‌ها با هم‌تایان خود به‌ویژه در نظام‌های پارلمانی است. توصیه می‌شود در مجلس شورای اسلامی نیز با استفاده از پتانسیل دیپلماتیک دبیران دو فراکسیون اکثریت، اقلیت و مستقل مجلس، ارزش‌افزوده فعالیت‌های دیپلماتیک قوه مقننه تقویت شود.

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

## منابع و مأخذ



- [1] Britannica (2024). [Online]. Available: <https://www.britannica.com/topic/bicameral-system>. [Accessed 2024/07/29].
- [2] IPU, “National Parliaments”, 2024/05/25. [Online]. Available: <https://www.ipu.org/national-parliaments>. [Accessed 2024/06/30].
- [3] European Parliamentary Technology Assessment, “Cellule Scientifique of the Chambre des Députés (Luxembourg)”, 2025/08/09. [Online]. Available: <https://eptanetwork.org/members/full-members/luxembourg>. [Accessed 2025/09/26].
- [4] European Research Council, “Ana Elorza Moreno”, 2025/08/15. [Online]. Available: <https://erc.europa.eu/event-speaker/ana-elorza-moreno>. [Accessed 2025/09/20].
- [5] Oficina de Ciencia y Tecnología del Congreso de los Diputa, “Reports C”, 2025/09/13. [Online]. Available: <https://www.oficinac.es/en/reports-c>. [Accessed 2025/11/12].
- [6] Specialist Information Hotline, “Research Services”, 2025/10/08. [Online]. Available: [https://www.bundestag.de/resource/blob/988940/flyer\\_wd\\_en.pdf](https://www.bundestag.de/resource/blob/988940/flyer_wd_en.pdf). [Accessed 2025/11/15].
- [7] Bundestag, “Library of the German Bundestag”, 2025/08/14. [Online]. Available: <https://www.bundestag.de/en/documents/library/library-197902>. [Accessed 2025/09/15].
- [8] Bundestag, “Research and Documentation Services”, 2025/11/14. [Online]. Available: [https://www.bundestag.de/en/documents/research\\_and\\_documentation](https://www.bundestag.de/en/documents/research_and_documentation). [Accessed 2025/12/08].
- [9] Bundestag Library, 2025/08/14. [Online]. Available: Regulations on the Use of the Library. available at: [https://www.bundestag.de/resource/blob/191446/regulations\\_on\\_the\\_use.pdf](https://www.bundestag.de/resource/blob/191446/regulations_on_the_use.pdf). [Accessed 2025/12/27].
- [10] Bundestag, “Organisation chart”, 2025/11/14. [Online]. Available: <https://www.bundestag.de/resource/blob/189738/orgplan-en.pdf>. [Accessed 2025/12/13].
- [11] Bundestag, “parliamentary friendship groups”, 2025/10/14. [Online]. Available: [https://www.bundestag.de/en/europe/international/int\\_bez/int\\_bez-197968](https://www.bundestag.de/en/europe/international/int_bez/int_bez-197968). [Accessed 2025/11/29].
- [12] National Assembly, “Parliamentary Office For Scientific and Technological Assessment (OPECST)”, 2025/10/14. [Online]. Available: <https://www2.assemblee-nationale.fr/15/les-delegations-comite-et-office-parlementaire/office-parlementaire-d-evaluation-des-choix-scienti>. [Accessed 2025/11/25].
- [13] Assembly, “Parliamentary Technological Assessment (OPECST)”, 2025/02/14. [Online]. Available: <https://www2.assemblee-nationale.fr/15/les-delegations-comite-et-office-parlementaire/office-parlementaire-d-evaluation-des-choix-scienti>. [Accessed 2025/05/15].
- [14] (OPECST “Parliamentary Office For Scientific and Technological”, 2025/11/30. [Online]. Available: [https://www.assembleenationale.fr/commissions/plaquette\\_opecest\\_anglais.pdf](https://www.assembleenationale.fr/commissions/plaquette_opecest_anglais.pdf). [Accessed 2025/12/14].
- [15] Senenews (2025) France: national assembly creates France-Palestine friendship group amid controversy., 2025/11/14. [Online]. Available: <https://www.senenews.com/en/international/france-national-assembly-creates-france-palestine-friendship-group-amid-controversy-4042.html>. [Accessed 2025/12/18].
- [16] Parliament, “About Parliament&Science”. 2025/08/13. [Online]. Available: <https://www.nwo.nl/en/parliament-and-science>. [Accessed 2025/11/14].
- [17] L. A. Broekers-Knol, “Senate of the Netherlands and Parliamentary Diplomacy”, 2025/07/14. [Online]. Available: <https://diplomamagazine.eu/2014/09/07/senate-netherlands-parliamentary-diplomac>. [Accessed 2025/08/11].
- [18] SEJM, “History”, 2025/10/30. [Online]. Available: <https://beos.sejm.gov.pl/Biuro.nsf/BEOS.xsp?view=13&lang=PL>. [Accessed 2025/11/14].
- [19] European Parliament, “European Parliament’s delegations”, 2025/11/18. [Online]. Available: <https://www.europarl.europa.eu/delegations/en/about/introduction>. [Accessed 2025/12/19].



#### گزیده سیاستی

جایابی مناسب هوش مصنوعی در راهبرد دیپلماسی پارلمانی، تشکیل شورای مشورتی رؤسای گروه‌های دوستی و بهره‌گیری از ظرفیت دیپلماتیک دبیران فراکسیون‌ها و قانونگذاران ادوار مشرف بر سیاست خارجی از مهم‌ترین ابتکارات مراکز پژوهشی مجالس اروپایی است.



مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: [mrc@majles.ir](mailto:mrc@majles.ir)

وبسایت: [rc.majles.ir](http://rc.majles.ir)